

POČÁTKY ŘÁDNÉHO STUDIA POSLUCHAČEK PRÁVNICKÉ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY

Vendulka Valentová

Dnes běžný jev, kdy na všech právnických fakultách v České republice studují za stejných podmínek muži i ženy, byl ještě na počátku minulého století revoluční a pro mnohé až nepřijatelnou myšlenkou. Při pohledu do období našeho státu zhruba před 100 lety se ocitneme v období, kdy ženy právě získaly přístup ke středoškolskému studiu.¹ Ve stejném období však bylo již ženám v mnoha státech světa povoleno nejenom studium středoškolské, ale i řádné vysokoškolské. Např. ve Spojených státech amerických ženy kolem roku 1900 zastávaly mnohé odborné profese, včetně právnických.²

V českých zemích tedy došlo k povolení studia pro ženy oproti mnoha jiným státům s velkým zpožděním. V případě studií na právnických fakultách v Praze, ať německé, nebo české, jde o zvlášť výrazný časový posun, neboť ženy zde k řádnému studiu byly připuštěny teprve v roce 1918, což je např. ve srovnání s Filozofickou fakultou UK, která byla vůbec první fakultou na území našeho státu, jež umožnila řádné studium žen, zpoždění o 21 let.³

Důvod toho, proč musely ženy v naší společnosti na své cestě za vzděláním překonávat překážky, vyplývají jednak z archivních materiálů, jednak z různých článků a polemik uveřejněných v dobovém tisku, které jsou mnohdy důkazem přežívajících konzervativních názorů. Názorů, které dokázaly o několik let zpozdit vstup žen jako řádných posluchaček na právnickou fakultu v Praze a které neutichly ani po úspěšném povolení řádného studia pro ženy. Vzápětí však musely první absolventky – a nejenom ony – čelit velkému konkurenčnímu boji v právní praxi ze strany mužů, ale vývoj již nebylo možné zastavit. Absolventky právnické fakulty se nakonec dokázaly ve stále větší míře úspěšně prosadit ve všech odborných právnických profesích.

V roce 1881 vydal císař František Josef I. nejvyšší rozhodnutí, ve kterém bylo schváleno budoucí uspořádání Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Tímto rozhodnutím došlo k rozdělení univerzity na dvě části, a to na jednu, kde vyučovacím jazykem byla němčina, a na druhou, kde vyučovacím jazykem byl jazyk český – obě i nadále užívaly jména Karlo-Ferdinandova. Na univerzitě s českým vyučovacím jazykem působily od 1. října 1881 právnická fakulta a fakulta filozofická.⁴

Na české právnické fakultě studovalo na počátku tohoto období 702 studentů, pouze mužů, a tento počet stále rostl. Roku 1887 přesáhl jeden tisíc a na začátku 20. století studovalo na české právnické fakultě kolem dvou tisíc studentů, a to až do první světové války, kdy počet studujících klesl na číslo 691.⁵ Do organizace studia od konce 19. století až do roku 1918 nebylo nijak zasahováno a základem zůstávala školská reforma, tzv. Thunova, z poloviny 19. století.⁶ V první části studia absolvovali posluchači právnické fakulty historickoprávní obory (první tři semestry), ze kterých museli složit první státní zkoušku.

Teprve po jejím úspěšném vykonání mohli pokračovat ve studiu judičiálních a státovědeckých oborů.⁷ Hlavním vyučovacím jazykem byla nyní čeština, ale znalost němčiny jako druhého zemského a v podstatě státního jazyka byla i nadále zvláště pro právníka zcela nezbytnou samozřejmostí. Doba trvání studia podle studijního řádu z roku 1893 byla stanovena nejméně na osm semestrů.⁸

Podmínkou vykonání státních zkoušek bylo absolvování předepsaných přednášek, tzv. obligatorních kolegií. V rámci historickoprávního bloku se jednalo o tyto předměty: právo římské, církevní, německé (dějiny právních pramenů a práva veřejného, dějiny a systém práva soukromého) a rakouských říšských dějin (dějiny státního vývoje a veřejného práva). Pro absolvování soudní státní zkoušky musel student mít účast na přednáškách z předmětů rakouské právo soukromé, právo obchodní a směnečné, rakouské civilní řízení soudní, rakouské právo trestní a řízení trestní. U státní zkoušky státovědecké to byly předměty: všeobecné a rakouské státní právo, nauka správní a rakouské právo správní, nauka o národním hospodářství a národohospodářská politika a finanční věda se zřetelem k rakouskému zákonodárství finančnímu. Mimo jiné před první státní zkouškou museli studenti navštívit jednu přednášku na filozofické fakultě z oboru filozofie a před druhou ještě jednu a navíc přednášku z dějin právní filozofie a o všeobecné srovnávací a rakouské statistice.⁹

V době první světové války, tj. v letech 1914–1918, bylo k výkonu vojenské služby povoláno i mnoho studentů práv. Tomu vedení státu přizpůsobilo studia na české právnické fakultě. C. k. ministerstvo kultu a vyučování v únoru 1916 stanovilo, že právníci-vojáci si do své zákonné studijní doby mohou započítat za vojenskou službu dva semestry, tzn. že jejich studijní doba se zkrátí o jeden rok. Tato výhoda se však netýkala výhod nebo úlev při skládání zkoušek.¹⁰

Možnost řádného vysokoškolského studia práv pro ženy byla na území našeho státu značně zpožděna, a to nejenom v porovnání se zahraničím, ale i vůči jiným fakultám u nás. Boj o otevření české právnické fakulty trval ženám poměrně dlouho, uvážíme-li, že filozofii mohly studovat v bývalém Rakousku-Uhersku již od roku 1897 a v roce 1900 následovala s povolením studia fakulta lékařská a že pro ženy bylo umožněno také studium farmacie.¹¹ Vídeňská univerzita připustila v r. 1900 ženy k řádnému studiu, o čemž bylo rozhodnuto na sezení profesorského sboru této univerzity dne 3. 2. 1900.¹² Profesor správního a státního práva Bernatzik přiměl představitele vídeňské právnické fakulty, aby na ministerstvo vyučování podali žádost o připuštění žen ke studiu práv, dále k výkonu státních zkoušek a k rigoróznímu řízení.¹³

Na základě studia archivních materiálů je možno konstatovat, že představitelé právnické fakulty České univerzity Karlo-Ferdinandovy se začali zabývat prosazováním řádného studia žen v oboru práva v r. 1900. Dne 29. 3. 1900 vyzval profesorský sbor české právnické fakulty c. k. ministerstvo kultu a vyučování, aby vydalo stanovisko k otázce žen jako řádných posluchaček této fakulty.¹⁴ Za tři měsíce se dne 26. 6. 1900 konalo na právnické fakultě sezení profesorského sboru, na němž byly na adresu právnického studia žen vysloveny zcela rozdílné názory. Záporné stanovisko zaujal zejména prof. Emil Ott, který vyslovil názor, že připuštění žen za řádné posluchačky a ke skládání státních zkoušek je pouze otázka „dočasných nálad“.¹⁵ Svě úvahy dokládal tvrzením, které však z jeho strany vyjadřovalo spíše nepochopení nutnosti dalšího společenského vývoje. Uvedl, že jde o „bezáúčelnou otázku“,¹⁶ neboť proč by měly ženy studovat právo, když stejně nemohou vykonávat žádné praktické právnické povolání nebo funkci. Nakonec vyslovil

požadavek, aby byly ženy nejprve připuštěny k právnickým povoláním a teprve poté aby jim bylo umožněno řádné studium. Jeho návrh by měl v budoucnu, pokud se vůbec máme zabývat jeho praktickým uplatněním, jedinou výhodou, a to relativně bezproblémový nástup absolventek právnické fakulty do praxe. Prof. Emil Ott se dále ve svém vystoupení zabýval otázkou schopností a vlastností žen. Viděl ženu pouze očima většiny jeho současníků, jako příliš citlivou, nerozhodnou, závislou a málo rozvážnou, bez možnosti změny těchto vlastností. Je to ostatně stejný pohled provázející ženu po mnoho staletí, pohled, ve kterém byly vychovávány mnohé generace mužů i žen. Pouze nejpokrokověji smýšlející lidé v tehdejší době viděli možnost společenského vývoje žen pomocí nejvšeobecnější osvěty, s níž souvisí i vysokoškolské vzdělání.

Na zmíněném zasedání profesorského sboru právnické fakulty nakonec kupodivu zvítězily, i přes další podobně kritické názory, pokrokové myšlenky. Nakonec byl schválen návrh, aby se na řádné studium žen hledělo jako na důsledek jejich středoškolského studia a maturitních zkoušek. Dále bylo odhlasováno doporučit c. k. ministerstvu kultu a vyučování připuštění žen ke studiu práv jako řádných posluchaček na právnické fakultě.¹⁷ Tímto rozhodnutím byl položen základní kámen k úpravě řádného vysokoškolského studia žen na české právnické fakultě. Do úplného vítězství, kdy ženy mohly začít na našem území studovat práva, však zbývalo ještě celých dlouhých 18 let.

V r. 1908 byly podány první žádosti žen o studium na právnické fakultě. Právnická fakulta nemohla však sama i přes výše uvedené kladné stanovisko profesorského sboru rozhodnout, jelikož c. k. ministerstvo kultu a vyučování do té doby nevydalo oficiální konečné stanovisko. Vedení právnické fakulty zvolilo pro řešení věci administrativní cestu. Odeslalo c. k. ministerstvu kultu a vyučování žádost č. 86 Vlasty Baštýřové ze dne 26. 10. 1908¹⁸ a žádost č. 1138 Leonory Slámové ze dne 16. 11. 1908¹⁹ „k připuštění za řádné, případně mimořádné posluchačky právnické fakulty“. Obě žádosti obsahovaly informace o tom, že adeptky ve spolku Minerva úspěšně složily maturitní zkoušky. Snaha o kladné vyřízení obou žádostí ze strany právnické fakulty byla tedy zřejmá. Dříve než ministerstvo na výše uvedené žádosti odpovědělo, konalo se (dne 5. 12. 1908) další zasedání profesorského sboru.²⁰ To potvrdilo své rozhodnutí ze dne 26. 6. 1900 a doporučilo c. k. ministerstvu kultu a vyučování nejen obě uchazečky přijmout, ale také ve věci přijímání žen za řádné posluchačky kladně rozhodnout i do budoucna. Ministerstvo však dne 23. 2. 1909 vydalo záporné rozhodnutí²¹ a odmítlo přijmout obě uchazečky za řádné posluchačky právnické fakulty. Rozhodnutí obsahovalo souhlas s tím, že ženy mohou být pouze v roli hospitantek na české právnické fakultě. Jako hospitantky však mohly ženy na právnickou fakultu vstupovat již od 6. 5. 1878, kdy tak bylo rozhodnuto ministerským nařízením.²² Počet hospitantek se pohyboval každoročně kolem dvaceti, ale vzhledem k tomu, že jim nebylo povoleno studium, velice často přestupovaly na jiné fakulty, kde jim studium bylo umožněno.

Po celých devět let tehdy trvala aktivní, ale neúspěšná snaha žen získat oprávnění k plnohodnotnému vstupu na akademickou půdu právnické fakulty, když se k jejich úsilí připojil Svaz českých spolků ženských se sídlem v Praze. Ten požádal profesorský sbor právnické fakulty o oficiální projev na manifestační schůzi pro vyšší vzdělání žen, která se konala dne 28. 1. 1912.²³ Profesorský sbor však tento projev, vzhledem ke svému předchozímu kladnému stanovisku k předmětné problematice, nepovažoval za nutný.²⁴ Tato schůze byla pro ženy alespoň jakousi morální podporou. Roku 1914 se o přijetí na českou

právníckou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity za řádnou posluchačku pokusila další žena, a to Lada Prágrová. Také její žádost byla však c. k. ministerstvem kultu a vyučování zamítnuta.²⁵

Zánik Rakouska-Uherska v roce 1918 znamenal pro obyvatele českých zemí zásadní reformní změnu, která ve svém začátku téměř neznala hranic.²⁶ Snahy o změny se týkaly i reformy právníckých studií v nově vzniklém státě. Po vzniku Československa byla v rámci recepce právního řádu Rakouska-Uherska převzata novým státem i dosavadní úprava právníckých studií (zákon č. 68/1893 ř. z. a rigorózní řád vydaný v roce 1872). Zákon č. 290/1919 Sb. z. a n. a vl. nař. č. 510/1919 Sb. z. a n., novelizující recipovaný zákon, neodstranily nedostatky kritizované už před první světovou válkou a nové předpisy, které se týkaly rigorózního řádu, tzn. vl. nař. č. 235/1919 Sb. z. a n. a vl. nař. č. 324/1920 Sb. z. a n., a rovněž zachovaly už přežitá a nevyhovující ustanovení. Zákonem č. 290/1919 Sb. z. a n. byl historickoprávní oddíl stanoven jako třísemestrální. Vl. nař. 510/1919 Sb. z. a n. byl snížen počet hodin povinných přednášek z římského práva z 18 na 16 hodin.²⁷

Učitelé právníckých fakult i odborná veřejnost brzy po převratu poukazovali na nutnost reformovat právnícké studium a dosáhnout tak zvýšení jeho odborné i vědecké úrovně, aby jednak noví absolventi právníckých fakult, muži i ženy, byli lépe připraveni pro náročnou a rozmanitou praxi, jednak aby byly dány lepší podmínky pro výchovu a růst mladých vědeckých pracovníků. Právnícká veřejnost se reformou právníckých studií – a s tím souvisí i studium žen na právnícké fakultě – zabývala hlavně na půdě spolku českých právníků „Všehrd“,²⁸ jehož stejnojmenný časopis přinesl mnohá dílčí i souhrnná stanoviska k reformě. Věnoval jí velkou pozornost též časopis Právník. Z deníků se touto problematikou zabývaly např. Národní listy a Lidové noviny.²⁹ Veřejné mínění tak v prvních letech republiky vyvíjelo tlak na státní orgány, především na ministerstvo školství a národní osvěty, aby otázka zkvalitnění studia práv a problém umožnění studia žen byly řešeny.³⁰

Dlouhodobý proces přijímání žen na právníckou fakultu ke studiu vyvolal mnoho diskusí na stránkách tehdejších odborných právníckých časopisů i časopisů pro ženy. V dalším textu jsou pro informaci uvedeny některé z nich.

Časopis Ženský svět uveřejnil v r. 1919 článek Rudolfa Franzla s názvem „Proti právníckému studiu žen“. Autor se v něm jednoznačně vyslovil pro povolení právníckého studia ženám. Tvrdil, že pokud žena nemohla vyzkoušet schopnosti pro toto studium a povolání, nikdo nemá právo jí v něm zabránovat. Věřil v rozumné zvážení této problematiky samotnými ženami, které podle něho samy nejlépe poznají, zda se ke studiu hodí, či nikoli. Odvolával se tehdy na již povolené studium lékařství, filozofie či farmacie pro ženy. Současně zdůraznil, že na fakultách těchto oborů ženy nejen úspěšně studují, ale ani existenčně neohrožují muže, čehož se obávali odpůrci ženského vysokoškolského studia.

Na rozdíl od dalších autorů, např. Jana Kaprase nebo Jaroslava Kryšpína, Rudolf Franzl vyzdvihl ženské vlastnosti a schopnost vcítit se do problémů druhých. A nejen to. Dával jim dokonce přednost před vlastnostmi mužů. Jeho víra ve schopnost „instinktivně vytušit finesy skryté zrakům mužovým“ byla až nadsázkou. To však nic nemění na skutečnosti, že články podporující studium žen byly v tehdejší době potřebné, protože ve společnosti i přes veškerou snahu přetrvávaly mnohé konzervativní názory a představy. Většina těchto názorů se projevila s novým důrazem později, v době, kdy první absolventky právnícké fakulty ukončily studium a hledaly odpovídající profesní uplatnění.³¹

Z odborných právnických časopisů reagoval na uvedené téma časopis Všeherd, který v r. 1920 uveřejnil článek Jarmily Veselé s názvem „Studium žen na Právnické fakultě UK“.³² Autorka v něm zdůraznila, že v emancipační otázce již nejde o polemiku, zda připustit, či nepřipustit ženu k právnickému studiu, ale o zdokonalení celé problematiky emancipace. Kladla největší význam na rozvinutí všech vloh, schopností a sklonů, kterými byla každá žena podle své vlastní individuality obdařena. Autorka, stejně jako Rudolf Franzl, předvíдалa obtíže praktického odborného uplatnění prvních absolventek právnické fakulty v praxi. Dotazovala se, zda mají ženy záruku, že po skončení studia budou moci působit ve všech oborech stejně jako muži. Na adresu těch mužů, kteří se obávali konkurence žen v profesních sférách, odpovídala tak, že muži nemusí mít o své uplatnění obavy, neboť ženy budou volit povolání odpovídající jejich povaze a schopnostem. Autorka poukázala v závěru článku na rovnoprávnost mužů a žen v oblasti volebního práva. Z této skutečnosti odvodila, že by měla být obě pohlaví rovnoprávná i v oblasti přístupu k povolání. Ke stejnému závěru se přiklonila také s výkladem slova občan, které podle jejího názoru musí znamenat jak muže, tak i ženu.

Oba uvedené příklady rovnoprávného postavení muže a ženy v našem právním řádu hodnotila autorka jako nedostačující pro zabezpečení odpovídajícího profesního uplatnění žen. Žádala, aby byly ženy právně postaveny na roveň mužů, a to buď zákonnou interpretací slova občan, nebo zákonem zaručujícím ženám přístup ke všem povoláním. Tento požadavek však zůstal v budoucnu nevyslyšen. Jarmila Veselá hleděla na možnost řádného studia žen na právnické fakultě jako na již existující realitu, které však ještě chybí zákonná úprava. Vlastní uplatnění žen posuzovala bez zbytečné nadsázky, kterou použil např. R. Franzl. Zdůraznila spíše nutnost přirozeného vývoje, který může být podle jejího názoru nejlepší odpovědí na otázku, zda se ženy pro právní praxi hodí, či nikoli.

Časopis Všeherd uveřejnil v roce 1920 pod názvem „O právnickém studiu žen“ také polemiku autora Jaroslava Kryšpína, který v něm reagoval na oba výše zmíněné články.³³ Se stanoviskem Jarmily Veselé nepolemizoval, její článek konstatuje pouze jako fakt. Názor Rudolfa Franzla o lepší psychické vhodnosti žen pro právní praxi však podrobil velké kritice. Podle jeho názoru spojil Franzl cit právnický s citem ženským. J. Kryšpín považoval za cit právnický cit spravedlnosti, pomocí kterého je možno „samostatně“ dosáhnout nejlepšího řešení určitého případu; jde o jakési „zvláštní nadání“. Cit ženský popisoval jako větší senzitivnost a snadnější podléhání psychickým dojmům, což podle něho bylo naopak největší překážkou pro právní praxi. Uvedl doslova: „[...] *žena nestojí nad svým citem, nýbrž je jeho obětí.*“ Tento článek přecházel do opačného extrému. Autor článku ženy v důsledku jejich citlivosti pro právní praxi jednoznačně zavrhoval.

Další články byly uveřejněny v monotematické publikaci „Právničky na univerzitě a v praxi“ z roku 1928.³⁴ Články kromě skutečnosti, že byly napsány v době, kdy studium práva pro ženy bylo již po určitou dobu povoleno, spojuje také povolání jejich autorů. Oba byli vysokoškolskými profesory práva, a jako takoví byli z nejpovolanějších, kteří mohli vhodnost žen pro právnické studium posuzovat.

První je článek profesora Jana Kaprase, nesoucí název „O ženském studiu práv“.³⁵ Autor zde představuje jakýsi střed tehdejších názorů. Považoval připuštění žen k řádnému studiu práv za výsledek reformní horečky, kdy nebylo dostatečně zvaženo, zda se absolventky budou moci uplatnit v praxi. Při pohledu z jistého odstupu, který autor měl, jelikož znal neutěšenou situaci právě dostudovaných právniček, jde o názor svým způso-

bem oprávněný. Nepostihuje však složitost celé tehdejší situace. Vždyť bylo jen obtížně myslitelné, aby společnost v té době přijala myšlenku na výkon právnických povolání ženami za situace, kdy jim ještě nebylo povoleno stát se ani řádnými posluchačkami právnické fakulty.

Prof. Jan Kapras dále uvedl, že studium práva je tak „bezesporně suchopárné“, že se nejméně hodí k povaze žen. Z tohoto důvodu by se také podle něho nemělo ženám studium doporučovat. Na druhé straně však autor hodnotil ženy při studiu jako velmi pilné studentky, které v předmětech, v nichž rozhoduje píle a snaživost, dosahují lepších výsledků než muži. V otázkách tzv. komplikovaného úsudku upřednostňoval však prof. Jan Kapras muže.

Autorem dalšího článku, který nese název „Ženy v právní praxi“,³⁶ je profesor Otakar Sommer. První kapitola tohoto článku pojednává o studiu práv. Autor na základě osobních zkušeností z právnických fakult v Praze a Bratislavě uvedl, že „není žádných specificky ženských nedostatků intelektuálních“, pro které by se nemohly ženy věnovat studiu práva. Obdobně jako prof. Jan Kapras vyzdvihl větší píli a serióznost žen při studiu. K tomuto hodnocení připojil své zkušenosti ze seminárních hodin. Studentky podle těchto zkušeností hodnotil jako pozorné, ochotné i k detailní práci, znalé cizích jazyků a způsobilé k reprodukci odborných názorů. Svoji úvahu o studiu práv uzavřel konstatováním, které vyznívalo pro ženy kladně: „[...] ve značném počtu jde u absolventek o právníky nadprůměrné, se smyslem pro realitu, [...] jsou vhodné i pro vědeckou práci.“

K prozkoumání problému a získání podkladů pro reformu ministerstvo ustavilo v r. 1925 na návrh Českého ústředního spolku vysokoškolských učitelů komisi, složenou z učitelů právnických fakult. Za předsednictví profesora trestního práva právnické fakulty Augusta Miříčky v ní pracovali z Univerzity Karlovy v Praze ještě profesori Jan Kapras a Emil Svoboda, později také Antonín Hobza, z brněnské fakulty profesori Bohumil Baxa, Jaromír Sedláček a František Weyr a z bratislavské profesor Karel Laštovka, Bohuslav Tomsa a František Vážný, z pražské právnické fakulty německé univerzity profesor Jindřich Rauchberg, Robert Mayr-Harting a F. Peterka.³⁷ Komise, obdobně jako tomu bylo před válkou, formou dotazníku, který byl předložen fakultám, zjišťovala stanoviska učitelů na dosavadní úpravu studia práv. Předmětem byla i otázka studia žen na právnické fakultě.

Fakulty podaly komisi řadu námětů k pozměnění studijního a rigorózního řádu. Na jejich základě komise stanovila koncem roku 1925 zásady, podle nichž by měla být reforma provedena. Mezi nimi stálo: např. neprovádět reformu unáhleně, ale postupně, požadovat od absolventů středních škol přicházejících na právnické fakulty určitou znalost základů právní vědy, filozofie a latiny, absolventy obchodních akademií jako málo připravené ke studiu nepřipustit. Dále podporovat pilné studenty formou stipendií a odstraňovat tak studium *in absentia*. Jako podmínky postupu do vyššího ročníku stanovit pouze interní zkoušky a zavést obligátní praktická cvičení. Ztížit dosažení doktorátu požadavkem tištěné disertační práce, vedle zkoušky rigorózní. Později komise upustila od původně vytyčené zásady zrušit samostatný historickoprávní oddíl studia a jeho disciplíny přednášet paralelně s obory platného práva. To už signalizovalo vážné názorové rozpory mezi členy komise, pro které se její předseda vzdal své funkce a jež vedly nakonec ke stagnaci její práce.³⁸

Mimo rámec ankety ministerské komise byla publikována řada návrhů k reformě, v nichž byl všeobecně přijímán požadavek zpřísnit rigorózní zkoušky. Pedagogickou strán-

ku výuky a případnou autonomií fakult se zabývala také anketa časopisu Všehrd. Již tehdy se objevila myšlenka, a to z pera pozdějšího předsedy ministerské komise prof. Augusta Miříčky, na zavedení zkráceného, pouze dvouletého studia práv pro nižší konceptní úředníky, ta však byla většinou zamítána.³⁹

Otázka reformy studia práv byla projednávána i na II. sjezdu čl. právníků, který se konal v Brně ve dnech 31. 5. až 1. 6. 1925. Sjezd doporučil rychlé provedení reformy. V sekci správního práva k tomuto bodu referoval prof. František Čáda, který zdůrazňoval propedeutický význam historickoprávního studia a potřebu praktických cvičení a doporučil zřizování jednotlivých vědeckých ústavů, např. kriminalistického. V sekci finančního práva byl v závěrečné rezoluci schválen požadavek „[...] prohloubit studium státovědecké, a má-li se tak stát v rámci jediné právnické fakulty, bude to možno pouze časovou úsporou v oboru studia historickoprávního [...]“.⁴⁰ Urychleně zde také bylo požadováno jmenování profesorů finančního práva, neboť sekce, jak se později ukázalo, správně nespolehala na brzké uskutečnění reformy.

Široce a zasvěceně pojednal o reformě právnických studií v samostatném spise prof. Otakar Sommer.⁴¹ Systematicky analyzoval dosavadní úpravu studií a rigoróz a možnosti jejich zlepšení. Jako profesor, vědec a v dřívější době pracovník ministerstva školství byl nad jiné povolán, aby se k této otázce vyjádřil. Jeho práce dává komplexní obraz podmínek, v nichž se má právnické studium reformovat. Podle profesora Sommera je třeba zvláště brát v úvahu skutečnost, že československé právnické fakulty nejsou konsolidovány; jedná se zde o rok 1925, dvě jsou velmi mladé. Dalším ovlivňujícím faktorem je úroveň středoškolského studia, nesplňující plně potřeby právnických fakult ve všeobecném vzdělání i ve výchově osobnosti studenta, a konečně finanční otázka studia práv. Nedostatek finančních prostředků neumožňuje náležitým způsobem personálně obsadit fakulty (málo systemizovaných míst pomocných vědeckých pracovníků, malé platy profesorů). Prof. Sommer také správně poukázal na dva úkoly právnických fakult: pěstování právní vědy a výchovu studentů pro praktickou činnost. Reforma může být úspěšná, podaří-li se jí skloubit tyto dvě oblasti činnosti. K tomu se musí zaměřit na vyučovací metodu, historickoprávní studium a zkoušky.

Pokud jde o vyučovací metodu, je nutno klást u studentů důraz na pěstování logického myšlení a abstrakce. Toho se nedosáhne jen memorováním tlustých textů z učebnic. K přednáškám je třeba zařadit i povinná cvičení. Pro vyučovací proces musí být charakteristické úzké sepětí učitele se studentem. K tomu je zapotřebí rozšířit počet asistentů, a to je opět otázkou finanční.

Druhou, velmi diskutovanou otázkou bylo historickoprávní studium. Prof. Otakar Sommer obhajoval jako romanista římské právo a jeho výuku. Je proti restrikci římského práva, neboť na počátku studia je potřebnou právní propedeutikou a naučí právnickému myšlení. U třetího problému, zkoušek, které podle dosavadní úpravy umožňují přemíru doktorátů, profesor Sommer výstižně označuje dvě překážky reformy. Jsou to rigorózní taxy, což znamená významné místo v příjmech profesorů, a dále formální překážka, kterou je předpis vyžadující pro práci v advokacii doktorát práv.

Po odstranění těchto překážek bude možno koncipovat dosažení doktorátu na vědeckých základech a titul se stane akademickým. Rigorózní zkouška by se skládala ze dvou částí, písemné a ústní. Písemná práce by měla dokázat, že autor je schopen samostatně a metodicky pracovat. Ústní zkouška by pak osvědčovala všeobecné právnické znalosti,

ale i zvláštní vyspělost ve zvoleném oboru. Uchazečům o doktorát by se studium prodloužilo o jeden rok, tzn. na pět let. V posledním roce by navštěvovali speciální přednášky a semináře.

Na rozdíl od prof. Otakara Sommera považoval např. prof. Antonín Hobza za největší nedostatek platného studijního řádu na právnických fakultách přílišný rozsah historicko-právních disciplín, které by se měly přednášet v menší míře, a to paralelně s obory práva platného.⁴²

V řadě názorů na reformu právnického studia se objevil i požadavek sociologů zařadit do učebních osnov právnických fakult výuku všeobecné sociologie i sociologie práva. Na problém zkoušek z jiného hlediska poukázal prof. František Weyr.⁴³ Požadavek vědeckosti doktorátu nespojoval s přísností doktorské zkoušky. Při obsáhlé zkušební látce nejsou důkladnější znalosti a vědecký přístup téměř možné. Reálnější by bylo vykonat jedinou zkoušku z vědního oboru, který by si kandidát zvolil.

K diskusi o oprávněnosti či nadbytečnosti výuky právní historie přispěl významnou měrou pozdější profesor pražské právnické fakulty prof. Václav Vaněček. Ten vytkl oběma názorovým směřům jejich jednostrannost a navrhoval rozdělení historickoprávních oborů na dobu celého studia a navrhoval, aby se vyučovaly souběžně s disciplínami pozitivního práva.⁴⁴

O tom, že reforma právnického studia není problémem jen v Československu, svědčilo jednání mezinárodního kongresu právníků v srpnu 1930. I na něm zazněla obhajoba právní historie jako nejvhodnější právní propedeutiky.⁴⁵ Dále požadavek orientovat studium práv nejen juristicky, ale i na hospodářsko-technické obory, např. účetnictví, těsnopis, psaní na stroji atd., se objevil v roce 1934.⁴⁶ Reforma byla dále předmětem jednání spolku právníků, předmětem akademických sporů, udržovala se v okruhu zájmů právnické veřejnosti. Ukazovalo se však neklamně, že samy fakulty nejsou schopny se na zásadách reformy dohodnout. Obzvláště pak vlivem sice skrývané, ale celé veřejnosti známé rivality mezi pražskou a brněnskou fakultou, rivality, která se v letech první republiky mezi těmito dvěma institucemi vytvořila.⁴⁷

Po dlouhé době se opět ujalo iniciativy ministerstvo školství a národní osvěty. Formou výnosu⁴⁸ vydalo návrh zákona o novém studijním řádu pro právnické fakulty. Současně byl vydán návrh nového řádu pro rigorózní řízení. K návrhu dal podnět tehdejší ministr školství a národní osvěty prof. Jan Krčmář, který se zčásti účastnil i jeho vypracování. Oba návrhy měly nabýt účinnosti od počátku akademického roku 1936/1937. Návrh studijního řádu přinášel hlavně tyto změny: historickoprávní část studia byla ponechána jako úvodní, avšak zkrácena na dva semestry ve prospěch dalších oddílů. Přitom návrh spojoval tři historickoprávní předměty v disciplínu „vývoj práva ve středověku a novověku“. Vedle ní bylo samostatné právo římské. První státní zkouška, historickoprávní, opravňující k postupu do druhé části studia, byla usnadněna tak, že stačilo složit zkoušku z římského práva. Ostatní předměty mohly být examinovány později. U dalších dvou státních zkoušek byla možná volba pořadí.⁴⁹

K absolvování fakulty se podle návrhu zákona vyžadovala návštěva praktických cvičení po dvou hodinách týdně alespoň během tří semestrů, a to z jednoho předmětu každého studijního oddílu. Návrh nového rigorózního řádu předepisoval uchazeči o doktorský titul (doctor iuris) předložení disertace a vykonání přísné zkoušky. Zkouškou se mělo zjistit, zda má kandidát schopnosti k vědeckému bádání. Téma samostatně

vypracované práce si mohl zvolit uchazeč sám z 12 stanovených oborů. Rigorózní zkouška se měla konat z předmětu, do něhož patří téma disertace, dále z filozofie práva a z dalšího předmětu.

Osnovy ministerstva školství a národní osvěty vzbudily značnou odezvu. Po deseti letech stagnace byly nesporným pokrokem ve snaze reformovat, modernizovat a potřebám současného života přizpůsobit studium na právnických fakultách, i když osnova studijního i rigorózního řádu měla ještě spoustu nedostatků a nedávala záruku dosažení plného cíle reformy. Studium reformních snah nutně vyvolává dojem, že ministerstvo směřovalo pouze k umírněným zásahům dosavadního zaběhnutého systému, k odstranění nejvíce kritizovaných ustanovení, přičemž se často muselo uchýlovat ke kompromisnímu řešení.

Právnické fakulty zaujaly k návrhům vlastní stanovisko. Profesori bratislavské fakulty nesouhlasili s novou úpravou historickoprávního oddílu, požadovali zachování dosavadní jeho struktury (právo římské, církevní, dějiny středoevropského práva a dějiny na území Československé republiky) a zasazovali se o některé drobnější úpravy vyučovaných disciplín. Pro postup do druhého oddílu studia vyžadovali povinné složení první státní zkoušky, poukazující, že její fakultativnost nedává dostatečnou možnost kontroly studia na jeho počátku. Dále požadovali prodloužení studia na 9 semestrů. Lze konstatovat, že bratislavská právnická fakulta tedy mimo dílčí otázky a problému délky studia byla pro zachování dosavadní úpravy.

Brněnská fakulta vydala k návrhu ministerstva stanovisko představitelů jednotlivých vyučovaných oborů.⁵⁰ Prof. Karel Engliš vytýkal návrhu, že neumožňuje rozšíření hospodářského, finančního a sociálního vzdělávání. Studium státních věd není podle návrhu zákona adekvátní rostoucí složitosti hospodářských a finančních problémů současného státu. Prof. František Čáda označil navrhovanou úpravu historickoprávního oddílu za krok zpět, neboť právní dějiny československé neoznačuje názvem, o který se několik let bojovalo. Tzv. „přípravné studium práv“ doporučoval doc. Jan Kubeš ke zvýšení zájmu studentů o studovaný obor a k jejich lepší přípravě pro praxi (dva semestry na počátku studia by studenti navštěvovali soustavně soudy a jiná praktická pracoviště s přednáškami na fakultě).

Nejpropracovanější stanovisko k návrhu ministerstva vyhotovili učitelé pražské právnické fakulty. Hlavní body byly následující: prodloužení oddílů pozitivního práva, jak je návrh předkládá, je iluzorní, studenti by skládali zbylé zkoušky historickoprávní až v době přednášek z dalších oddílů studia. Jako výhodnější se jeví prodloužit studium na 9 semestrů. Škrtnutí dějin čsl. práva směřuje k odnárodnování, přitom je žádoucí rozumná redukce historickoprávního oddílu. Pražská fakulta měla i další závažné výhrady k návrhu ministerstva, a proto oznámila, že jej nemůže považovat za vhodný podklad k reformě a že předloží vlastní návrh.⁵¹ Samostatný návrh reformy právnického studia schválila Právnická fakulta Univerzity Karlovy dne 3. 12. 1936. Návrh zdůrazňoval, že fakulta má studentům poskytnout „[...] důkladnou a všestrannou vědní základnu, ze které by mohli vstoupiti, jsouce teoreticky připraveni, do kteréhokoliv povolání praktického právníka nebo věnovati se vědeckému bádání v kterémkoliv oboru právní vědy.“⁵²

Studium právní historie se má omezit na výklad základních vývojových tendencí práva a může tak plnit propedeutické poslání pro studium práva platného. Proto má být hlavní zásadou reformy přiměřené omezení hodin určených na povinnou výuku právní historie

ve prospěch výuky práva platného a věd státních a hospodářských. Hlubší vědecké bádání právněhistorické se má přesunout do seminářů a kolegií, které by měly být nepovinné. Studium jako celek je třeba prodloužit na 9 semestrů a rozdělit na 3 oddíly: všeobecný, judiciální a státovědecký. Nedostatky současného studia, jimiž jsou studium in absentia a návštěvy pokoutních škol, je možno odstranit těsnější spoluprací učitele se studenty, a to hlavně přenesením těžiště výuky z přednášek na tzv. konverzatoria. Ta budou vyžadovat přípravu učitelů i žáků.

K problému doktorátu, jehož dosažení je pobídkou ve studiu a absolventům dává zaslouženou společenskou distinkci, navrhuje profesorský sbor pražské právnické fakulty zavedení jednotného systému „přísných zkoušek fakultních“, tj. rigorózních zkoušek v upravené, dokonalejší podobě. Pro zachování doktorátu svědčí i praktické hledisko. Doktorů práv, kdyby měl doktorát pouze vědecký charakter, by nemohli pracovat na fakultě. V praxi by pak vznikala řevnivost mezi nimi a absolventy bez doktorátu. Pro dosažení doktorátu by podle stanoviska pražské fakulty bylo třeba složit čtyři přísné fakultní zkoušky s alespoň výsledkem, který by většina členů čtyřčlenné komise hodnotila jako dobrý, a to za předsednictví děkana. Zkouška by se mohla pro zlepšení výsledku opakovat. Návrh pražské fakulty byl posledním aktem, který se v daném období komplexně reformou studia práv zabýval. Reformou právnického studia měly být fakulty orientovány na výuku a výchovu absolventů v meziválečném Československu. Mezinárodní a vnitřní politická situace na sklonku třicátých let 20. století však již provedení reformy nedovolila.

Na české právnické fakultě po zániku Rakouska-Uherska profesori přijali za své reformní snahy k povolení studia žen hned na podzim roku 1918 a až překvapivě rychle začali jednat. Na 8. listopad 1918 byla svolána schůze profesorského sboru právnické fakulty.⁵³ Na ní fakulta chtěla podpořit právě probíhající významné události počátku národního státu. Na programu bylo též stanovisko profesorského sboru ke studiu žen na univerzitě a hlavně na právnické fakultě. Otázku studia žen na právnické fakultě vyřešil profesorský sbor v opravdu revolučním duchu doby. Vždyť na pražském vysokém učení studovaly ženy s velkým úspěchem, obdobně také na lékařské a filozofické fakultě nebo při studiu farmacie, takže i vzhledem k tomu nemohla zůstat otázka umožnění studia žen na právnické fakultě nevyřešena. Tento problém si na zasedání profesorského sboru uvědomovali vesměs všichni přítomní.⁵⁴

Předsedající proděkan Josef Drachovský nepřečetl ani požadavky dopisu, kterým se na profesorský sbor právnické fakulty obrátily „ženy české, shromážděné na své první schůzi ve svobodném státě československém“,⁵⁵ a navrhl krátce po úvodním slovu plénu, aby otázka studia žen na univerzitě, konkrétně na české právnické fakultě, byla dána k projednání a návrhy byly předloženy organizační komisi. Nečekal ani na konec diskuse, kterou na toto téma vedli profesori Josef Vančura, Cyril Horáček, Leopold Heyrovský, Antonín Hobza, Jan Kapras a Jan Krčmář. Posléze byl profesorským sborem přijat návrh profesora Josefa Vančury: „K studiu na právnické fakultě mohou být zapsány jako řádné posluchačky ženy za stejných podmínek jako muži počínaje zimním semestrem 1918/1919.“⁵⁶ Stejně tak se zachovala i nově vzniklá Masarykova univerzita v Brně, Komenského univerzita v Bratislavě i německá univerzita v Praze, neboť otevřely své právnické fakulty ženám za stejných podmínek jako mužům.

Tato velmi důležitá změna, že se ženy staly poprvé řádnými studentkami právnické fakulty, nejen pouhými hospitantkami, však zprvu mezi ženami patřičnou odezvu nena-

šla. Počáteční odpor mužských kolegů (studentů) a některých vyučujících byl vůči nim opravdu velmi silný, a tak musely studentky překonávat spoustu nepřijemných obtíží. Z archivních materiálů vyplývá, že proti návrhu připustit ženy ke studiu práv hlasoval pouze jediný člen profesorského sboru, a to profesor Cyril Horáček.⁵⁷ V zimním semestru 1918/1919 bylo na právnické fakultě zapsáno 80 řádných posluchaček, tj. z celkového počtu řádných posluchačů 3,4 %, a kromě toho 50 hospitantek, dále např. v zimním semestru 1923/1924 bylo na právnické fakultě zapsáno pouze 45 žen, to je 7,42 % posluchačského stavu fakulty.⁵⁸ Počet posluchaček rostl poměrně pomalu, a tak až ve studijním roce 1932/1933 překonal deset procent zapsaných. Podíly žen byly až do roku 1938 výrazně nižší než na medicíně a přírodovědě, o filozofii či farmacii nemluvě.⁵⁹ Studentky práv se musely i během studia potýkat s velkými problémy, a to nejenom ze strany spolužáků (mužů), ale i ze strany profesorského sboru (urážky, ponižování, podceňování apod.).

V akademickém roce 1921/1922 zakončila Anděla Kozáková, provdaná Jírová, svá studia na české právnické fakultě a stala se tak první promovanou ženou v oboru práva. Promoce se uskutečnila dne 19. 12. 1922 a promotorem byl bývalý děkan české právnické fakulty prof. dr. Vilém Funk.⁶⁰ V akademickém roce 1923/1924 úspěšně absolvovalo a stalo se doktorkami práv celkem 19 posluchaček právnické fakulty. Byly to např. dr. Jarmila Veselá, dr. Matylda Wíchová, provdaná Mocová, Hana Čechová, Božena Lukášová, Eliška Povondrová a Olga Zvěřinová.⁶¹

Archivní materiály Univerzity Karlovy obsahují dokument ze dne 14. 11. 1918, ze kterého vyplývá, že na vývěsní tabuli české právnické fakulty byla v tento den vyvěšena vyhláška, podle které bylo možno na tuto fakultu přijímat ženy za řádné posluchačky za stejných podmínek jako muže. Dne 14. listopadu 1918 se tak objevila na úřední „černé desce“ na pokyn děkana jím signovaná vyhláška, oznamující, „že dle usnesení sboru profesorského ze dne 8. listopadu 1918 přijímají se za řádné posluchačky ženy, vykazující tytéž zákonné podmínky jako posluchači mužští“. Obdobné sdělení předalo děkanství fakulty i novinám, a to pod označením Z děkanství české fakulty právnické.⁶²

Datum 8. listopadu 1918, kdy bylo ženám na základě usnesení profesorského sboru s konečnou platností dovoleno stát se řádnými posluchačkami této fakulty, se uvádí za platné. Bohužel v některých publikacích, jako např. v publikaci Právničky na univerzitě a v praxi z r. 1928⁶³ nebo ve sborníku Naše právo a stát z r. 1928,⁶⁴ je uváděno mylné datum povolení studia, a to 28. 10. 1918 (zřejmě vzhledem k revoluční době). V každém případě se rok 1918 stal jedním z důležitých mezníků v dějinách české Právnické fakulty Univerzity Karlovy, neboť od tohoto roku byly ženy definitivně přijímány za řádné posluchačky této fakulty.

Když se po mnohaletém úsilí podařilo ženám prosadit možnost studovat v řádném denním studiu na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a později i na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a Univerzitě Komenského v Bratislavě a na německé univerzitě v Praze, neznamenalo to však současně, že budou moci po ukončení těchto studií zahájit bez dalších problémů svou vlastní odbornou právní praxi.⁶⁵ Přestože se tato situace může z dnešního pohledu zdát nepochopitelná, nastala pro absolventky další velká zkouška plná potíží a polemik, která zejména v oblasti soudnictví trvala – počínaje rokem 1922, kdy úspěšně zakončily studium právnické fakulty první absolventky – několik dlouhých let.

Seznam absolventek z let 1921–1924:⁶⁶

Akademický rok 1921/1922

1. Kozáková Anděla, nar. 14. 5. 1897 v Humpolci, promoce 19. 12. 1922

Akademický rok 1922/1923

1. Veselá Jarmila, nar. 29. 9. 1899 v Praze, promoce 2. 6. 1923
2. Stadlerová Bohumila, nar. 25. 4. 1897 v Rokycanech, promoce 23. 6. 1923

Akademický rok 1923/1924

1. Čechová Hana, nar. 18. 4. 1900 v Praze, promoce 23. 4. 1924
2. Doškářová Vojtěška, nar. 23. 4. 1900 v Mělníku, promoce 29. 3. 1924
3. Fantová Vlasta, nar. 15. 6. 1900 v Praze, promoce 1. 2. 1924
4. Jirsíková Ludmila, nar. 25. 6. 1900 v Praze, promoce 17. 11. 1923
5. Klímová Ludmila, nar. 9. 6. 1900 v Praze, promoce 17. 12. 1923
6. Koutníková Eugenie, nar. 26. 12. 1900 v Lánech, promoce 5. 4. 1924
7. Kovařovičová Františka, nar. 16. 8. 1901 v Praze, promoce 30. 6. 1924
8. Lukášová Božena, nar. 19. 11. 1900 v Praze, promoce 26. 1. 1924
9. Mikolášová Ludmila, nar. 25. 1. 1898 v Praze, promoce 17. 12. 1923
10. Nechvílová Antonie, nar. 27. 9. 1900 v Klecánkách, promoce 29. 3. 1924
11. Paukertová Miloslava, nar. 8. 1. 1901 v Chocni, promoce 19. 1. 1924
12. Povondrová Eliška, nar. 21. 8. 1899 v Dobrušce, promoce 29. 3. 1924
13. Šnajdaufová Jiřina, nar. 4. 11. 1899 v Plzni, promoce 17. 12. 1923
14. Veselá Ludmila, nar. 29. 8. 1900 v Benešově, promoce 24. 11. 1923
15. Wíchová Matylda, nar. 23. 1. 1898 v Pardubicích, promoce 7. 12. 1923
16. Zlonická Zdeňka, nar. 30. 1. 1900 v Německém Brodě, promoce 20. 10. 1923
17. Zveřinová Olga, nar. 22. 12. 1899 v Praze, promoce 13. 10. 1923⁶⁷

Ženám sice bylo povoleno studium práv a složily stejné zkoušky jako muži, mnohé také zkoušky doktorské, ale uplatnění v praxi nalézaly jen velmi obtížně. Hlavním důvodem tohoto stavu byla nedůvěra a konkurenční nevráživost, opět ve spojení s přežívajícími předsudky. Veřejnost, a to i odborná, přijímala nově vzniklou situaci, až na výjimky, velmi těžce. Do jaké míry šlo o konzervativní pohled (obavu o konkurenci), nebo naopak o chápající vstřícné názory, nám mohou přiblížit články a polemiky z dobových materiálů.

Představitel právnické fakulty zastávali i v tomto období pokrokové názory, obdobně jako v době, kdy ženy usilovaly o přístup k řádnému vysokoškolskému studiu práva. Tuto skutečnost dokumentuje mimo jiné názor profesora Václava Hory z roku 1922: „[...] *nikdo z účastníků schůze konané dne 8. 11. 1918 v Karolinu, kde bylo mimo jiné slavnostně přijato i usnesení o vstupu žen jako řádných posluchaček, v tu chvíli neuvažoval, zda a jak bude prvním absolventkám umožněno věnovat se právnické profesi. Zdálo se jako naprosto vyloučené, aby jim byla tato možnost odpírána.*“⁶⁸

Dalším příkladem kladného postoje představitelů právnické fakulty k výkonu odborné právnické praxe ženami a k rovnoprávnosti mezi ženami a muži je i skutečnost, že profesorský sbor právnické fakulty, když mu JUDr. Jarmila Veselá v roce 1928 předložila svoji habilitační práci, neváhal a po úspěšném obhájení předložené práce ji jmenoval docentkou

trestního práva hmotného i procesního, schválenou příslušným ministrem spravedlnosti. Také na Slovensku JUDr. Božena Němčická byla na Univerzitě Komenského v Bratislavě promována *sub auspiciis*.⁶⁹

Do konce roku 1927 promovalo celkem 92 právníček, z toho 70 na Univerzitě Karlově, 10 na Univerzitě Masarykově, 3 na Univerzitě Komenského a 9 na univerzitě německé, která také umožnila ženám studium na právnické fakultě.⁷⁰

Je možno zde konstatovat, že první právníčky neměly větší překážky pro vstup do advokacie a na některá místa samosprávných orgánů. Naopak nejtěžší situace pro ně nastala v oblasti soudnictví a státní správy. Jako odezva na tyto obtíže vznikla při tzv. Sdružení pro zájmy posluchaček a absolventek vysokoškolských speciální právnická sekce, která byla výkonným pracovním odborem tohoto sdružení.⁷¹ Jeho iniciátorkami byly JUC. Milada Králová (studentka, kandidátka právních věd na Právnické fakultě Univerzity Karlovy), provdaná Horáková, JUDr. Marie Svozilová a JUDr. Jarmila Veselá, které sezvaly kandidátky práv dne 11. 11. 1925 do Studentského domu v ulici Na Slupi. Zde seznámily všechny přítomné s právním i faktickým stavem tehdejší právnické praxe. Ujistily je, že není nutno měnit právní stav, ale pouze uplatňovanou praxi. Zastupováním nově se vytvářející sekce byla pověřena JUC. Milada Králová. Ustavující členská schůze právnické sekce se konala dne 26. 11. 1925 a současně zvolila pracovní výbor, jehož úkolem bylo zejména seznamovat veřejnost s neutěšenými poměry právníček a získávat občany pro spolupráci a pomoc.⁷²

První právníčky byly většinou ženy a dívky, které se narodily na konci 19. nebo na počátku 20. století v dobře situovaných rodinách nezřídka soudců, advokátů, notářů nebo úředníků. Působily často v kancelářích svých otců či manželů. Např. pozdější berounská advokátka a spisovatelka Hedvika Průchová se tak např. seznámila se svým pozdějším manželem (advokátem) po jednání u Okresního soudu v Křivoklátě.⁷³

Většina žen řešila v průběhu své praxe jen méně významné kauzy, obvykle z oblasti občanského a rodinného práva.⁷⁴

Prvorepublikové právníčky se vzhledem ke své situaci věnovaly i jiným činnostem, které ovšem souvisely s právem. Psaly různé články o svých kauzách, věnovaly se psaní odborných publikací i populární literatury. Např. Anděla Kozáková-Jírová vydala knihu „Právní postavení ženy v českém právu zemském“ v r. 1926, Marie Mikulová „Žena v právním řádě československém“ v r. 1936. Jednalo se o odbornou literaturu psanou na zakázku. Mezi autorky písíci romány z právnického prostředí patřily např. Božena Pátková s románem „Srdce a paragraf“ z r. 1936, Marie Vopršalová-Šteflová a její „Právník o lásce“ a další. Problém ženy advokátky v období první republiky se promítl např. i do filmového zpracování. Film Advokátka Věra zachycuje přesně situaci žen s právnickým vzděláním v tomto období. Řada z nich se zapojila i do ženského hnutí a do boje za rovnoprávnost mezi muži a ženami. Aktivními členkami Sdružení pro zájmy posluchaček a absolventek vysokoškolských se staly např. JUDr. Anděla Kozáková-Jírová nebo např. i JUDr. Milada Horáková.⁷⁵

Právnické sekci pomáhala Ženská národní rada, zejména její předsedkyně a senátorka Františka Plamínková.⁷⁶ Ta již na jaře 1925 iniciovala dotazníkovou akci, pomocí níž bylo zjištěno, kde se právníčky ucházely o místa a z jakých důvodů neuspěly. Vyhodnocení této akce potvrdilo známou skutečnost, že většina právníček byla odmítnuta. Sekce pořádala pro právníčky schůze, shromažďovala údaje o jejich postavení u nás i v zahraničí a infor-

movala právničky, odborná místa i veřejnost o svých aktivitách. Největším úspěchem této sekce byla zásluha o přístup žen právniček do soudní praxe. I přes to všechno se až do konce roku 1925 nepodařilo žádné kvalifikované právničky získat stálé místo v právnickém povolání. Jen málokdo si dovedl představit ženu v roli soudkyně, advokátky nebo notářky. Společnost neměla pro tyto role žádný předobraz v minulosti a neuměla si je ztotožnit s žádnou z tradičních ženských rolí. Rozdíl byl ovšem v tom, že tentokrát se tato situace odehrávala v podmínkách demokratického státu, jehož ústava zaručovala rovnoprávnost mužů a žen ve všech oblastech života společnosti.⁷⁷

Vlna feministického hnutí zasáhla celou oblast školství, zejména však školství vysoké. Ženy, nejen na právnické fakultě, se začaly úspěšně habilitovat. Na filozofické fakultě byly čtyři. V roce 1929 následovala Miladu Paulovou, významnou českou historičku, byzantoložku, první ženu s docentským titulem v Československé republice a také první ženu v ČSR, která získala – v roce 1925 – právo přednášet na univerzitě, Flora Kleinschnitzová, která se habilitovala pro novější dějiny literatury československé. V roce 1930 byla Růžene Vackově udělena „*venia legendi*“ pro klasickou archeologii. Pro obor slovanského národopisu se v roce 1932 habilitovala Drahomíra Stránská.⁷⁸

Na přírodovědecké fakultě dosáhly za první republiky docentury dvě ženy. Albína Drahotová pro filozofii exaktních přírodních věd a matematiky a Julie Moschelesová pro obor antropogeografie. Na lékařské fakultě se dvě žadatelky o „*veniam legendi*“ specializovaly na dermatologii a venerologii. Vlasta Říhová-Knappová se úspěšně habilitovala v roce 1932, o necelý rok později její kolegyně Olga Valentová, provdaná Denigerová.⁷⁹

Také právnická fakulta měla mezi svými pedagogy jednu docentku a tou byla již zmínovaná Jarmila Veselá, která se roku 1928 habilitovala pro obor trestního práva a řízení trestního.⁸⁰ Úhrnem tedy získalo „*veniam legendi*“ na Univerzitě Karlově za první republiky devět žen, z nichž pouze jedna posléze dosáhla profesury. Tou se stala Milada Paulová v roce 1933.

Poznámky

- ¹ Havránek, J., Pousta, Z.: Dějiny Univerzity Karlovy 1802–1918, díl III. Karolinum, Praha 1998, s. 191, 194, 203, 299. Havránek, J., Pousta, Z., Dějiny Univerzity Karlovy 1918–1990, díl IV. Karolinum, Praha 1998, s. 19.
- ² Právničky na univerzitě a v praxi. Právnický odbor Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen v Republice československé. Praha 1928, s. 11.
- ³ Vynesení Ministerstva kultu a vyučování ze dne 23. března 1897, č. 7155, o přípuštění žen za řádné nebo mimořádné posluchačky na filozofických fakultách c. k. univerzit.
- ⁴ Havránek, J.: Dějiny Univerzity Karlovy III (1802–1918). Karolinum, Praha 1997, s. 156n.
- ⁵ Tamtéž.
- ⁶ Leopold Lev Thun-Hohenstein (7. 4. 1811, Děčín – 17. 12. 1888, Vídeň) byl český šlechtic a politik. Od 22. srpna 1849 byl ministrem kultu a vyučování, provedl řadu školských reforem. Především má zásluhu na reformě středního a univerzitního školství podle německého vzoru.
- ⁷ Havránek, J., Dějiny Univerzity Karlovy III, s. 156n.
- ⁸ Zákon č. 68/1893 ř. z., o právnických a státovědeckých studiích a zkouškách státních.
- ⁹ Havránek, J., Dějiny Univerzity Karlovy III, s. 156n.
- ¹⁰ Výnos c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 18. 2. 1916.
- ¹¹ AUK, PF vídeňské univerzity, prof. sbor, 3. 2. 1900.
- ¹² Tamtéž.
- ¹³ Pro přípuštění žen ke studiu. Naše doba, č. 7, 1900, s. 717–718.
- ¹⁴ AUK, PF, prof. sbor, výzva c. k. ministerstvu kultu a vyučování, 29. 3. 1900, č. j. 1571.
- ¹⁵ AUK, PF, prof. sbor, 26. 6. 1900, příloha k protokolu č. j. 1571.
- ¹⁶ Tamtéž.
- ¹⁷ Tamtéž.

- 18 AUK, PF, žádost o přijetí na řádné studium č. 86 ze dne 26. 10. 1908.
- 19 AUK, PF, žádost o přijetí na řádné studium č. 1138 ze dne 16. 11. 1908.
- 20 AUK, PF, prof. sbor, 5. 12. 1908.
- 21 Tamtéž, vynesení c. k. ministerstva kultu a vyučování č. 643 ze dne 23. 2. 1909.
- 22 Beck von Managetta, L.: Universitas Geserze. Výnos z 6. 5. 1878, č. 5385. s. 562.
- 23 AUK, žádost českých spolků ženských zaslaná PF KU dne 28. 1. 1912.
- 24 Tamtéž, odpověď PF UK ze dne 16.12.1912, č. 1372.
- 25 Tamtéž, výnos c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 24. 6. 1914, č. 94738.
- 26 AUK, PF, prof. sbor, 8. 11. 1918, inv. č. 37, protokol o schůzi profesorského sboru – studijní rok 1918/1919.
- 27 K reformě právnických studií. Právník, roč. 75, 1936, s. 15.
- 28 Zpráva o reformě právnického studia. Všechno, roč. VI, č. 3, 1925, s. 89.
- 29 Národní listy, dne 20. 12. 1924, s. 3.
- 30 Tamtéž.
- 31 Franzl, R.: Proti právnickému studiu žen. Ženský svět, č. 15–16, Praha 1919, s. 22.
- 32 Veselá, J.: Studium žen na Právnické fakultě UK. Všechno, č. 1, 1920, s. 23.
- 33 Kryšpín, J.: O právnickém studiu žen. Všechno, č. 1, 1920, s. 37.
- 34 Právničky na univerzitě a v praxi. Právnický odbor Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen v Republice československé. Praha 1928, s. 22–24.
- 35 Kapras, J.: O ženském studiu práv. In: Právničky na univerzitě a v praxi. Právnický odbor Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen v Republice československé. Praha 1928, s. 22–24.
- 36 Sommer, O.: Ženy v právní praxi. In: Právničky na univerzitě a v praxi. Právnický odbor Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen v Republice československé. Praha 1928, s. 24–27.
- 37 Zpráva o reformě právnického studia. Všechno, roč. VI, č. 3, 1925, s. 89.
- 38 AUK, PF, záznamy z jednání ministerské komise pro reformu právnických studií, 1925.
- 39 Národní listy, dne 20. 12. 1924, s. 3.
- 40 Protokoly ze zasedání II. sjezdu čl. právníků. Všechno, roč. VI, 1925, s. 292.
- 41 Sommer, O.: Reforma právnických studií. Bratislava 1925.
- 42 Všechno, roč. VIII, Praha 1927, s. 125.
- 43 Weyr, F.: Das juristische Doktorat. 1927.
- 44 Vaněček, V.: K reformě právnických studií. Všechno, roč. IX, 1928, s. 79–83.
- 45 Všechno, roč. XII, 1931, s. 33n.
- 46 Ročenka Právnické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě. Bratislava 1935.
- 47 Skřepeck, M., a kol.: Právnický stav a právnické profese v minulosti. Havlíček Brain Team, Praha 2007, s. 180.
- 48 Výnos č. 87.139/35-IV/1 ze dne 13. 8. 1935.
- 49 Pousta, Z.: Výuka na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a pokus o reformu studia v meziválečném období. In: Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918–1939) a jejich místo ve střední Evropě. 5.–9. 10. 2008. Karolinum, Praha 2010.
- 50 Reforma právnických studií. In: Vědecká ročenka Právnické fakulty MU v Brně 1934/1935. Brno 1935.
- 51 K reformě právnických studií. Právník, roč. 75, 1936, s. 15.
- 52 K reformě právnických studií. Právník, roč. 76, 1937, s. 2.
- 53 Jednání sboru byli přítomni profesori Josef Drachovský, Leopold Heyrovský, Kamil Henner, Karel Herrmann šl. Otavský, Cyril Horáček, Josef Vančura, Karel Kadlec, Josef Gruber, August Míříčka, Josef Prušák, Miloslav Stieber, Jan Krčmář, František Vavřínek, Václav Hora, Jan Kapras, Antonín Hobza, Jiří Hoetzel, mimořádní profesori Jaroslav Kallab, Vilibald Mildschuh, Josef Vacek a zástupci soukromých docentů Arnošt Wenig a Emanuel Schindler. AUK, fond PF, prof. sbor, 8. 11. 1918, inv. č. 37, protokol o schůzi profesorského sboru – studijní rok 1918/1919.
- 54 Pousta, Z., Výuka na právnické fakultě.
- 55 AUK, fond Právnické fakulty, inv. č. 437, ženy – připuštění k právnickému studiu a do státní služby. České ženy se sešly v Praze 1. listopadu 1918 na „na první své schůzi ve svobodném státě československém“ a vyslaly žádost k Národnímu výboru za spěšné povolení řádného studia žen na fakultě právnické.
- 56 AUK, fond PF, prof. sbor, 8. 11. 1918, inv. č. 37, protokol o schůzi profesorského sboru – studijní rok 1918/1919.
- 57 Tamtéž.
- 58 Národní archiv (NA), fond Ministerstva školství a národní osvěty, karton 342.
- 59 Pousta, Z., Výuka na právnické fakultě.
- 60 AUK, fond Právnické fakulty, matrika doktorů 1921–1924, sv. 5.
- 61 Tamtéž.
- 62 AUK, fond Právnické fakulty, protokol o schůzi profesorského sboru, inv. č. 37, studijní rok 1918/1919, zápis 8. listopadu 1918. Srv. AUK, fond Právnické fakulty, inv. č. 437, ženy – připuštění k právnickému studiu a do státní služby.
- 63 Právničky na univerzitě a v praxi. Právnický odbor Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen v Republice československé, Praha 1928, s. 7.
- 64 Stieber, M.: Právní kontinuita po převratu. In: Naše právo a stát. Sborník k šedesátému výročí založení spolku čl. právníků „Všechno“. Praha 1928, s. 13.

- ⁶⁵ Dnešní postavení absolventek práv. Právník, ročník LXVI, 1927, s. 320.
- ⁶⁶ AUK, fond Právnícké fakulty, matrika doktorů 1921–1924, sv. 5.
- ⁶⁷ AUK, fond Právnícké fakulty, matrika doktorů 1921–1924, sv. 5.
- ⁶⁸ Hora, V.: Projevy odborníků. In: Právničky na univerzitě a v praxi. Právnícký odbor Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen v Republice československé, Praha 1928, s. 19–21.
- ⁶⁹ Právničky na univerzitě a v praxi, Právnícký odbor Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen v Republice československé, Praha 1928, s. 7–8.
- ⁷⁰ Tamtéž.
- ⁷¹ Tamtéž, s. 59.
- ⁷² Holá, M.: Činnost sdružení uvnitř státu. In: Čeho jsme docílily... Deset let práce Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen. Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen, Praha 1932, s. 46.
- ⁷³ Archiv ČAK, Jmenný seznam nově přijatých koncipientek 1923–1929, 1929–1933. ČAK, Praha.
- ⁷⁴ Srv. Adamová, K., a kol.: Dějiny českého soudnictví do roku 1938. LexisNexis, Praha 2005, s. 165n.
- ⁷⁵ Musilová, D.: Uplatnění absolventek vysokých škol v období první republiky. In: Práce z dějin a vědy, sv. 3. Arenga, Praha 2002, s. 171.
- ⁷⁶ Holá, M.: Činnost sdružení uvnitř státu. In: Čeho jsme docílily... Deset let práce Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen. Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen, Praha 1932, s. 47.
- ⁷⁷ Tamtéž.
- ⁷⁸ Ženy s vysokoškolským vzděláním ve službě veřejné a jiné, in: Čeho jsme docílily..., Deset let práce Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen. Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen, Praha 1932
- ⁷⁹ Tamtéž.
- ⁸⁰ Fenyk, J.: Jarmila Veselá. In: Antologie československé právní vědy v meziválečném období (1918–1938). Linde, Praha 2009, s. 401.